

Zbierkovým predmetom mesiaca december 2023 je súbor masiek čertov z obce Lednica a Vršatecké Podhradie

K sviatku svätého Mikuláša, ktorý každoročne slávime 6. decembra, sme tematicky vybrali z fondu etnológie dve masky čertov z obcí Lednica a Vršatské Podhradie. U väčšiny z nás sa tradícia podomovej mikulášskej obchôdzky spája s postavou svätého Mikuláša v bielo-zlatom biskupskom rúchu, ktorého sprevádzajú neodmysliteľní spoločníci – anjel s čertom. Toto bola v minulosti mestská podoba tradície určenej pre deti. Na Slovensku sú zaznamenané aj staršie formy masiek sv. Mikuláša – kožušinový, podobajúci sa medveďovi a v Kubrej (časť Trenčína) zo slamy - slamenák.

V dedinskom prostredí bolo adventné a vianočné obdobie typické podomovými obchôdzkami masiek. Jednou z najvýznamnejších postáv bola postava Kuba, ktorá sa spájala s kultom predkov a jej charakteristickou črtou bol kožušinový kostým s maskou. Dodnes ho nájdeme napríklad v betlehemských hrách, či tzv. Jasličkovej pobožnosti. V Hornej Súči bol Kubo známy ešte v 2. polovici 20. storočia, kedy ho vystriedala maska čerta. Bolo ho možné rozoznať len vďaka rohom a chvostu. V obciach Vršatské Podhradie a Lednica, z ktorých masky čertov prezentujeme, a v minulosti aj v iných okolitých obciach, až do súčasnosti, sprevádza Mikuláša veľký počet čertov. Tento zvyk je v uvedených obciach nepretržite udržiavaný vďaka mládeneckej skupine, či *pekelnému spolku*, ako je tomu vo Vršatskom Podhradí. Ku kostýmu čerta patrili okrem masky kožušinové kabáty, nohavice, slamené sukne, reťaze, zvonce, borievkové metly – všetky doplnky sa odvíjali od charakteru lokálnej tradície. Skupinu zvyklo tvoriť až okolo 20 čertov, takže dokázali zaplniť hlučným lomozom celú dedinu. Aj keby sa na prvý pohľad zdalo, že ide o drastickú zábavu plnej hluku, sadzí, naháňania, váľania sa, bitia borievkovými metlami a prútmi, pôvodne mali tieto úkony priniesť jednotlivcovi či spoločenstvu úžitok a prosperitu. Zároveň mali ochrániť ľudí od negatívnych síl, ktorých intenzita podľa ľudových predstáv v tomto období eskalovala. Okrem uvedených postáv sa sprievodu zúčastňovali aj masky nosičov/miništrantov. Dokonca sa v sprievode vyskytovala aj maska žida, či smrtky.

Masky čertov sme do nášho múzea získali v roku 2023 a pochádzajú od ich pôvodných nositeľov. Sú vyrobené v rokoch 2002-2007 z umelej kožušiny dvoch odtieňov hnedej farby s drevenými rožkami (Lednica) a ovčieho rúna (Vršatské Podhradie) tak, ako predpisovala lokálna predstava o čertovi a materiálové možnosti.

Text: PhDr. R. Benech

Grafika: Mgr. Chudovská